

que agrupi notes i variants pot induir a confusió en tant que són textos de naturalesa ben diversa. Veny sistematitza els tipus de notes adients a una edició crítica: les de l'editor (els aspectes materials del testimoni; el discurs sobre el text, que ha d'incloure la justificació de les esmenes al text base; o el context a partir de la documentació existent), de l'autor (pròlegs, diaris...) i del lector (postilles dels correctors o els amics realitzades sobre els testimonis). Val a dir que Veny rebutja les notes hermenèutiques en una edició crítica, en tant que comenten aspectes exclusivament literaris: «crec exagerades aquelles pàgines d'algunes edicions en què hi ha una línia del text de l'autor i la resta és una nota interpretativa que, per si fos poc, és capaç d'allargar-se unes quantes pàgines» (p. 173). El volum es complementa amb la bibliografia referenciada —amb una nodrida presència de treballs de fora de l'àmbit català, fet que evidencia el domini de la disciplina que posseeix Veny— i dividida en diversos apartats: les edicions dels textos literaris esmentats, la constitució i disposició del text i els aparats, i els estudis crítics. I es tanca amb uns útils índexs de noms, de termes tècnics i d'il·lustracions.

No hi ha dubte, el manual de Veny ha d'esdevenir, des de la seva publicació, una referència en els estudis de la crítica textual no només catalana sinó europea. I ho ha de ser per diversos motius: pel sistemàtic plantejament de problemes metodològics que afecten en tot moment l'elaboració d'una edició crítica; per la claredat en l'exposició del discurs, acompanyada de nombrosos exemples procedents de primeres espases de la literatura catalana que eviten l'aridesa del tema; i per les propostes que s'hi despleguen, basades en la simplicitat, el rebuig a la solució única, i el sentit comú, i que tenen sempre present el destinatari del text a editar. Un llibre, en definitiva, d'un enorme interès no únicament per a aquells agosarats que s'endinsen en el sempre problemàtic terreny de les edicions crítiques sinó també per als amants de la filologia.

COROMINES, Joan: *Llibreta de Camp XXV de l'Onomasticon Cataloniae. Enquestes toponomàstiques i dialectals realitzades a la Catalunya del Nord (1959-1960)*, edició i estudi lingüístic a cura de Philip D. Rasico, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, Secció Filològica i Fundació Pere Coromines, 2016; «Biblioteca Filològica», LXXIX.

FÈLIX BRUGUERA
Societat d'Onomàstica
felix.bruguera@osor.cat

Considerem que ens trobem davant d'una obra important i significativa per al món de l'onomàstica catalana atès que, per primera vegada, es publica una de les Llibretes de Camp de Joan Coromines (Barcelona, 1923 - Pineda de Mar, 1997). Les llibretes de camp eren els quaderns que va anar realitzant l'esmentat estudiós

a partir de les seves 1.332 excursions, a més de dos mil termes municipals, per arreu del domini lingüístic català, aproximadament entre 1923 i 1979, i a les quals va anar anotant el material lèxic, dialectal, toponímic i antroponímic que esdevingué un dels fonaments de les seves obres, com ara el *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (1980-2001) i l'*Onomasticon Cataloniae* (1989-1997), a més a més dels *Estudis de toponímia catalana* (dos volums de 1965 i 1970).

Tanmateix, allò que fa més significatiu el material recollit en aquesta llibreta de camp no és el que apareix a les esmentades obres de Coromines, sinó tot allò que no hi va incloure, ja que, com podem llegir a la introducció del volum:

el corpus de dades toponomàstiques i de la llengua popular recollides per Coromines a través de les seves enquestes va resultar tan abundant que una gran part d'aquests materials mai no va ser aprofitada pel lingüista i ha restat inèdita fins avui (p. 11)

De les cinquanta-una llibretes conservades a la Fundació Pere Coromines, de Sant Pol de Mar, aquesta és la que està numerada com a vint-i-cinquena i fa referència a municipis de la Catalunya del Nord que foren visitats per Coromines entre 1959 i 1960. Es tracta d'un material poc o gens estudiat fins avui, potser per les dificultats de comprensió que comporta l'estil manuscrit de Joan Coromines, amb transcripció fonètica amb un alfabet propi, l'ús d'abreviatures en alguns casos poc clares o la cal·ligrafia poc llegible; com ens anota Philip D. Rasico, això ha comportat sovint «interpretacions problemàtiques als especialistes i gairebé ininterpretables per al públic en general» (p. 12).

L'edició i l'anàlisi lingüística de la Llibreta de Camp ha anat a cura del prestigiós estudiós Philip D. Rasico (Indianapolis, 1952) —bon coneixedor de Coromines, ja que hi col·laborà en el *DECat* i l'*OnCat*—, el qual ha transcrit literalment les anotacions de Coromines i n'ha realitzat un estudi lingüístic; com anota el propi Rasico, els seus objectius són fonamentalment dos:

(a) La retranscripció (incloent-hi la conversió de les transcripcions fonètiques de Coromines a un sistema molt afí de l'AFI i de l'edició de les enquestes realitzades per Coromines, a 46 municipis del Rosselló o del Vallespir, i tres de l'Alt Conflent, entre el 20 de juliol de 1959 i el 27 de juliol de 1960; i (b) l'estudi lingüístic dels materials toponomàstics que hi foren recollits i enregistrats llavors pel mateix lingüista (p. 15)

Òbviament, el volum ens faculta de conèixer nous aspectes a l'entorn del mètode de treball de Coromines que enriquiran els estudis a l'entorn d'aquest sistema de recollida de dades de Joseph Gulsoy (1964), Emili Casanova (1990) o Joan Ferrer, Josep Ferrer i Joan Pujadas (2000): indret des del qual es realitza l'observació, camí que se segueix —físic o visual—, nom, edat aproximada i, en ocasions, professió dels informants orals, altres fonts d'informació utilitzades (cadastres, ma-

pes, guies...), entre d'altres coses. Així mateix, podem arribar a conèixer algunes anècdotes a l'entorn d'aquestes enquestes de recollida lexicogràfica: diàlegs amb alcaldes, com ara el de Montescot, que «imita el parlar barceloní i diu coses en castellà i sap història» (p. 158), o, a Palau de Vidre, on l'informant és «un subjecte molt fi, educat, amable i intel·ligent» (p. 122), o bé, a Sant Nazari, amb «pronúncia i parlar afrancesadíssim (el seu pare i el batlle parlen molt més català [però no volen informar-me; és la festa major])» (p. 178)... Tot plegat, ens permet d'aprofundir en el coneixement de la personalitat de Coromines, així com d'algunes experiències viscudes durant el treball de camp.

Un altre aspecte que fa interessant el llibre consisteix en la reproducció gràfica d'algunes de les pàgines de la llibreta de camp, un total de quatre, la 121, la 128, la 176 i la 196, ja que això permet d'adonar-nos de la complexitat de la interpretació de les anotacions escrites per Joan Coromines en un primer moment.

Després de la transcripció literal de les anotacions, a cadascun dels quarant nou municipis recorreguts, hi localitzem la tasca pròpia del prestigiós estudiós de Joan Coromines Philip D. Rasico, la «Relació toponomàstica i estudi lingüístic» en què s'hi anoten totes les entrades toponímiques, dialectals i antroponímiques —malgrat que no s'hi desenvolupen estudis sobre llinatges. D'aquesta manera, hi localitzem l'estudi dels noms de lloc més peculiars, significatius i interessants, alguns dels quals l'estudiós barceloní no va comentar en cap de les seves obres, com ara *el rec de Calills* (Portvendres), *Morolla* (Vilallonga de la Salanca), *la Puigeda* (Castellrosselló), *mas d'en Gauma* (Baixàs)...; de fet, com ens assenjala el mateix Rasico, no comenta tots els termes sinó:

Només s'analitzen ací els noms de lloc o de persona que presenten alguna dificultat etimològica o fonètica pel que fa a la seva evolució o bé els que resulten interessants per d'altres motius. (p. 15)

En altres ocasions, podem constatar-hi casos en els quals es modifiquen algunes de les aportacions de Coromines com s'esdevé, per exemple, amb *la Roma* (Banyuls de la Marenda) o bé alguns dubtes que van sorgir al propi lingüista quan aplegava el material toponímic, com podem constatar a *Mas de la Denessia* (Elna), *el Cansetè* (Salelles) o *el còrrec del Torraller* (Vilanova de la Raó).

Tanmateix, el més significatiu d'aquest treball és, potser, l'estudi que en realitza Rasico, des d'un vessant etimològic amb referències a un notable nombre de títols i autors —que apareixen recollits a la bibliografia— així com al que n'havia anotat Joan Coromines primer, d'altres estudiosos, i, finalment, amb freqüents aportacions personals inèdites. D'aquesta manera, podem copsar la influència sistemàtica del substrat preromà, del superstrat —especialment germànic— i l'adstrat —francès, occità i castellà, sobretot— en la toponímia d'aquesta part del territori. I l'estudi dels noms de lloc es fan extensius, en algunes ocasions, a l'antroponímia —sobretot prenom i malnoms i no tant els cognoms—, als gentilicis i al lèxic comú dialectal.

I tota aquesta informació i estudi es refereix a cadascun dels quaranta-nou municipis de la Catalunya del Nord resseguits per Coromines, que donen un total de 5.477 referències, des de les trenta-una de Tesà fins a les dues-centes noranta-nou d'Argelers —topònims, antropònims, gentilicis i lèxic dialectal, òbviament, algunes de repetides perquè s'esmenten a diverses viles—, que apareixen perfectament ordenades per municipis i alfabèticament amb la finalitat de facilitar-ne la consulta a l'útil apartat V del volum. Evidentment, un nombre tan elevat de termes implica una gran diversitat de mots, que en referència als noms de lloc es podrien englobar en molts camps semàntics diferents: fitotopònims (*còrrec dels Siurers, el Romanissar, mas de l'Ullastre...*), zootopònims (*font de la Perdiu, coma del Llop, collada del Pita-roig, el serrat de les Guilles...*), activitats o construccions humanes (*forn de la Calç, el molí de Vent*), hagiònims (*el Crist, mas Sant Pere, Mare de Déu de l'Arc...*), antropònims (*mas Sistac, camp d'en Cuixes, còrrec d'en Corró...*), el color (*les penyes Blanques, Querroig...*), hidrònims (*font de la Fontanella, l'Estanyol...*), etc.

Finalment, cal anotar que, amb anterioritat a l'«Índex toponomàstic» de l'apartat V, podem trobar a l'apartat anterior una àmplia i rica llista bibliogràfica de fins a setanta-nou textos que han estat consultats per Philip D. Rasico per a la realització de l'estudi, una llista que, unida a la que anota a la «Introducció» a l'entorn del rossellonès o català septentrional, ens aporta una molt rigorosa bibliografia a l'entorn de la Catalunya del Nord des d'un punt de vista dialectal, cartogràfic, diacrònic i toponímic.

En conclusió, considerem, com ja indicàvem a l'inici d'aquesta ressenya, que ens trobem davant de la publicació d'una obra significativa i transcendental per a l'onomàstica catalana atès que ens permet de conèixer de primera mà el mètode de treball de recopilació lingüística aplicat directament als informants orals; així mateix, s'amplien significativament els noms de lloc i el lèxic dialectal que ens va presentar Joan Coromines al seu monumental corpus lexicogràfic i, alhora, disposem d'aportacions etimològiques diverses, algunes de les quals, fins i tot, divergeixen de les presentades pel propi lingüista.

I ja per acabar, voldríem indicar que seria molt positiu que aquesta tasca desenvolupada a l'entorn de la *Llibreta de Camp XXV*, referida a la Catalunya del Nord, es realitzés de la mateixa manera amb les altres cinquanta restants, com així sembla insinuar el propi Rasico quan indica: «El present volum, que forma part d'un projecte més extens de les Ll. Camp inèdites de Joan Coromines» (p. 15). Esperem i desitgem que això sigui una realitat al més aviat possible.